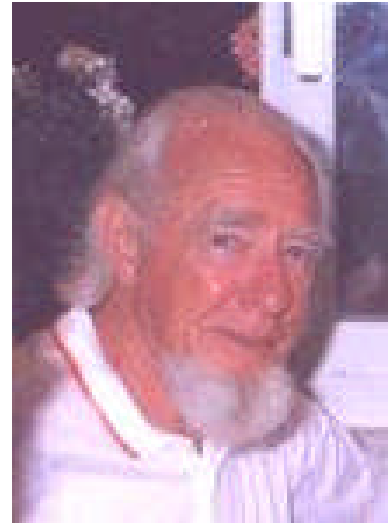

Økonomer, med sympati for Basic Income tanken
Gunnar Adler-Karlsson, 1933-

Kort biografi

Svensk økonom. Adler-Karlsson var fra 1974 til 1988 professor i samfundsvidenskab på Roskilde Universitetscenter. Siden 1989 har han opholdt sig på øen Capri, hvor han har grundlagt et internationalt institut for samfundsfilosofi. Han var i 1970'erne en af borgerløns-/basisindkomst-ideens pionere i Skandinavien. Han blev kendt som kritiker af den socialdemokratiske økonomiske vækstmodel med bogen: "Lærebog for 80'erne. Et antikønsumentisk manifest" (1975), hvor han gjorde sig til talsmand for tanken om et mini- og maksimum-indkomst-system sammen et internationalt beskatningssystem.

Dokumentation

Gunnar Adler-Karlsson (1977) Nej til fuld beskæftigelse. Ja til materiel grundtryghed. Et arbejdspapir af Gunnar Adler-Karlsson. København: Erling Olsens Forlag

s. 64.

Skulle man ikke kunne tænke sig, at staten i stedet for en fuld beskæftigelse og en dermed sammenhængende stadig stigende materiel standard slet og ret garanterede borgerne en materiel grundtryghed og en retfærdig fordeling af det dertil nødvendige arbejde, samt at samfundet i øvrigt indrettedes således, at individerne fik den størst mulige frihed til at virkeliggøre deres ønsker, i hvilken retning de end måtte gå?

Målet med mit forslag er, at alle personer

Økonomer, med sympati for Basic Income tanken
Gunnar Adler-Karlsson, 1933-

s. 65.

Igennem hele livet skal garanteres en vis materiel grundtryghed. En sådan garanti har naturligvis en pris, som bør fordeles retfærdigt i form af en vis mængde arbejde, som alle må udføre, for at samfundets standardgaranti skal kunne blive effektiv. Hvis arbejdet betragtes ud fra et instrumentelt synspunkt som et slid eller en nødvendighed, bliver en sådan fordeling ganske selvfølgelig. Hvis arbejdet i sig selv betragtes som noget værdifuldt, er det også naturligt, at det fordeles retfærdigt.

s. 66.

Utopien i en nøddeskal

I det utopiske samfund, som her skitseres, findes der fire store sektorer, to økonomiske, en politisk og en for alt det andet. Vi kan kalde dem nødvendighedssektoren, overflodssektoren, magtsektoren og frihedssektoren. Lad os som en lille appetitvækker kort sammenfatte dem.

Nødvendighedssektoren, som skal være statslig, skal tage sig af menneskenes materielle grundbehov. Dens størrelse bestemmes af summen af de behov, som staten skal dække, og den arbejdsindsats, der på ethvert givet teknisk udviklingstrin behøves for at producere de nødvendige materielle goder. Denne nødvendige arbejdsindsats skal fordeles ligeligt som både en ret og en pligt for borgerne. Betalingen for det udførte arbejde skal ydes i form af indkøbskort, der hverken kan sælges eller pantsætte, og som garanterer individets materielle grundtryghed, så længe det lever.

For individer, som vil have en højere økonomisk standard end den som grundtrygheden indebærer, skal der findes en økonomisk overflodssektor. Her skal individerne – idet omfang de ikke skader deres medmennesker – frit kunne købe og sælge, investere og producere, spare og sløse, satse og tabe. I denne sektor skal alle mulige virksomhedsformer kunne forekomme, bortset fra de statslige. Staten skal i alt væsentlighed holde sig udenfor denne sektor, der blot skal reguleres ved hjælp af

Økonomer, med sympati for Basic Income tanken
Gunnar Adler-Karlsson, 1933-

generelle love. Indenfor overflodssektoren skal private, kooperative og arbejderejede virksomheder m.fl. frit kunne konkurrere.

For de personer, som ikke først og fremmest er interesserede i at tjene penge til en højere levestandard end den elementære behovssektor giver den, skal der findes en tredje sektor, frihedssektoren, for kultur, sport, samliv og hvad som helst menneskene vil bruge deres frihed til. Inden for denne sektor kan der opstå forskellige behov for ekstraindtægter, fordi det kan koste ekstra at virkeliggøre nogle af de drømme, som individerne kan have. Disse penge kan indtjenes ved temporært arbejde i overflodssektoren. Men frihedssektoren skal – så længe det ikke kan skade andre – søge at skaffe menneskene størst mulig frihed til uden materielle bekymringer at søge at virkeliggøre, hvilke som helst drømme, som deres fantasi kan skabe.

Den fjerde sektor, magtsektoren, skal se ud nogenlunde som i vort nuværende samfund. Gennem åbne og frie valg skal folket udpege de repræsentanter, der til syvende og sidst må afgøre de konflikter og modsætninger, som naturligt opstår indenfor ethvert samfundssystem, også i det her skitserede. Derudover ville det nok være nødvendigt med en særlig grundlov, som optrak grænserne for de tre øvrige sektorer på en måde, som gjorde den stabile og hindrede, at f.eks.

s. 68

overflodssektoren bredte sig ind på nødvendigheds- og frihedssektorens områder.

Magtsektoren skal endvidere være ejer af produktionsmidlerne i nødvendighedssektoren. Men de politiske magtudøvere bør af hensyn til magtbalancen kun undtagelsesvis have ledende stillinger inden de statslige virksomheder.

Gennem denne kombination skulle individerne kunne garanteres ikke blot en god, om end beskedent økonomisk standard, men også en betydelig større frihed end den, der i dag findes til at leve et alsidigt og harmonisk liv i et mindre ensidigt materialistisk samfund end i et nuværende.

Økonomer, med sympati for Basic Income tanken
Gunnar Adler-Karlsson, 1933-

s. 69.

Et af de interessanteste aspekter ved det her skitserede forslag er, at det anbefaler både socialisme og kapitalisme; socialisme og planlægning for at dække de materielle grundbehov. Kapitalisme og frie markedskræfter for at dække overflodsbehovene. Denne rendyrkning i de to sektorer skalle garanterer en vis magtbalance i samfundet og forhindre, at vi inden for rammen af en yderst uklart defineret blandingsøkonomi skulle glide over i en mere ekstrem form for statssocialisme eller, om man vil, statskapitalisme.

Et andet nært beslægtet aspekt hænger sammen med balancen mellem stat og individ, eller muligvis mellem individ og store private eller statslige organisationer. Over for den moderne informations-, kommunikations- og datateknik føler mange personer sig totalt overvågede, totalt indviklet i kontroller, over hvilke de ikke selv har nogen kontrol. Denne stadige og ubehagelige fornemmelse er en stærk kilde til misfornøjelse med det moderne samfund. Balancen mellem staten og individet er forstyrret.

To af de vigtigste årsager til denne udvikling er den fulde beskæftigelse og skattesystemets udvikling.

Når staten i en kapitalistisk blandingsøkonomi tager ansvaret for, at alle arbejdsvillige individer livet igennem og på et hvilket som helst økonomisk niveau skal garanteres fuld beskæftigelse, så påtager staten sig ansvaret for kapitalismens marginalproblem under kriser. Tendenserne mod totalt ansvar og muligvis mod totalitarisme bliver uundgåeligt stærke.

Hvis staten i stedet koncentrerer sit primære ansvar om at skabe et tilfredsstillende realindkomstniveau for alle mennesker livet igennem, og kun tog ansvar for en dermed

Økonomer, med sympati for Basic Income tanken
Gunnar Adler-Karlsson, 1933-

sammenhængende mindre produktions- og arbejdsmarkedssektor, ville balancen mellem individ og stat blive væsentlig anderledes, end den er i dag og ser ud til at blive i morgen.

I den præsenterede model er følgerne for individet, at statens indirekte indflydelse livet igennem ombyttes med en stærkere og mere direkte håndgribelig indflydelse i en kortere del af livet. Om dette er en gevinst eller et tab for individet, er svært at afgøre à priori.

Skattesystemet nuværende udformning fordrer, at staten og dens spioner kan skaffe sig kendskab til enhver handling, der kan påvirke et individs økonomi. Og eftersom alting, tenderer mod at blive en vare, må skattespionerne i princippet kende hver enkelt handling, som hvert individ foretager sig, Uanset hvilke retfærdighedsgrunde, der findes for et sådant system – og de findes – kan det ikke undgå at skabe stærk misfornøjelse hos de overvågede individer. Eftersom statens magt indenfor den uklart definerede blandingsøkonomi tenderer mod at udvides på en ikke planlagt måde, tenderer også skattebyrden mod at sige. Derigennem bliver kontrolbehovet stadig større. Vi driver

s. 71.

hen imod en situation, hvis yderpunkt vil være, at hvert frit individ må have en statsspion i hælene på sig hele tiden, hvor halvdelen af befolkningen kontrollerer, hvad den anden halvdel af befolkningen gør, eller endnu værre, hvor alle udspionerer alle.

Udviklingen går ikke i den rigtige retning.

Den her skitserede model indebærer, at det nuværende skattesystem erstattes af en klart defineret arbejdspligt for alle. Det overskud, som de arbejdende indtjener i deres arbejdspligtige år, skal erstatte så godt som alle nuværende skatter og give staten de indkomster, den har brug for. Hvad individerne derudover tjener i overflodssektoren, skal i meget ringe grad berøres af beskatning og behøver derfor heller ikke at kontrolleres. Der er dog en klar undtagelse. Den hænger sammen med, at overflodssektoren skal knyttes til de enkelte individers interesser og dygtighed, hvorfor den ene generations fortjenester ikke bør komme den næste til gode. Derfor bliver arveskatten hård i det nye system. I øvrigt bliver der meget lidt brug for at kontrollerer individernes gøren og laden indenfor

Økonomer, med sympati for Basic Income tanken
Gunnar Adler-Karlsson, 1933-

overflods- og frihedssektorerne, hvilket efter alt at dømme skulle give en bedre balance mellem individ og stat end den nuværende.

I det hele taget er tanken bag mit forslag, at reddykke grænserne mellem individ og samfund på en måde, der udelukker en ikke planlagt forskydning i den ene eller anden retning. På den ene side giver forslaget individet den materielle tryghed, det har brug for, og på den anden side garanterer det en høj grad af individuel frihed mod den moderne Leviathan, som staten

s.72.

er eller let kan bliver. Hver for sig er både kapitalismen og socialismen mislykkedes. Vi må nu se at få dem til at gå op i en højere enhed, og vejen over den udefinerede blandingsøkonomi er ikke den eneste mulige.